

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา

ธีโอดอร์ คัมบลิว ชุลทซ์¹ (Theodore W. Schultz) และผู้อื่นอีกหลายท่าน ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการลงทุนทางการศึกษาในสหรัฐอเมริกา พบว่า การลงทุนทางการศึกษาจะทำให้ประชากรที่มีผลผลิตเพิ่มขึ้นมาก และคอสตามานิน (Zhamin) และโกสตาเนีย² (Kostanian) ได้ทำการวิจัยเช่นเดียวกันนี้ในสหภาพโซเวียตรัสเซีย ได้ข้อค้นพบที่น่าสนใจว่า การลงทุนให้ประชาชนได้รับการศึกษาจะได้รับผลตอบแทนสูง คือ ลงทุนจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งรูเบิลจะทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นเป็นสี่รูเบิล มีส่วนให้ผลผลิตทั้งหมดของประเทศเพิ่มขึ้น สำหรับต้นทุนทางการศึกษาหรือค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา ได้มีผู้ให้ความหมายและจำแนกค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา ดังนี้

คามัท³ (Kamat) ได้แบ่งค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาออกเป็นสองประเภท คือ

1. ค่าใช้จ่ายด้านตัวนักเรียน (Student Cost) เป็นค่าใช้จ่ายที่ผู้ปกครองหรือผู้เรียนจะต้องจ่ายเองในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานนั้น ๆ ได้แก่ ค่าธรรมเนียมการศึกษา ค่าหนังสือและอุปกรณ์การศึกษา ค่าอาหาร ค่าที่พักอาศัย ค่าเสื้อผ้า และค่าเสียโอกาส

¹John Kenneth Galbraith, Economic Development (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1968), p. 79

²ถนอม มากะจันทร์, "การศึกษาตลอดชีพ," วารสารการศึกษามหาวิทยาลัย, 12 (มีนาคม - เมษายน, 2518), หน้า 39.

³A.R. Kamat, Two Studies in Education (India: Gokhale Institute of Politics and Economics, 1968), p. 77.

ในการทำงาน (Opportunity Cost)

2. ค่าใช้จ่ายด้านสถาบัน (Institutional Cost) แบ่งเป็นสองประเภท คือ

2.1 ค่าใช้จ่ายด้านการลงทุน เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อสร้างอาคารเรียน โต๊ะเก้าอี้
ค่าใช้จ่ายในคานาคิน สิ่งก่อสร้างและครุภัณฑ์

2.2 ค่าใช้จ่ายด้านค่าเนิการ เป็นค่าใช้จ่ายประจำปีที่ใช้เพื่อดำเนินการ
ของสถาบันนั้น ๆ

เจ ฮอลแลค⁴ (J. Hallak) ได้ให้ความหมายของค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาว่า
ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา หมายถึงมูลค่าที่ใช้จ่ายไปเพื่อการขยายตัวของชุมชนและกิจการงาน
ที่เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษา มูลค่าที่ใช้จ่ายเพื่อศึกษานี้ เป็นค่าใช้จ่ายทั้งที่เป็นตัวเงิน
โดยตรง และทั้งที่ไม่ได้เป็นตัวเงินโดยตรงที่ชุมชนได้เสียสละให้แก่งานทางด้านการศึกษา
ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาจะประกอบด้วย

1. ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายเอกชน (Expenditure on
Public and Private Education)

2. ค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) คือการเสียโอกาสในการทำงาน
ทำให้สูญเสียรายได้ที่นักศึกษาควรจะได้ (income foregone) เนื่องจากเขาเวลาเรียน
หนังสือ แทนที่จะไปทำงาน

จอห์น ชีฮาน⁵ (John Sheehan) กล่าวว่า การศึกษาเป็นการลงทุนอย่างหนึ่ง
เพื่อหวังที่จะได้รับผลตอบแทนในอนาคต และต้นทุนเพื่อศึกษานี้แบ่งเป็นสองประเภท คือ

---

⁴J. Hallak, The Analysis of Educational Costs and Expenditures
(UNESCO: International Institute for Educational Planning, 1969),
pp. 16-17.

⁵John Sheehan, The Economics of Education (London: George
Allen and Unwin Ltd., 1973), pp. 31-43.

1. การลงทุนส่วนบุคคล (Private Investment) หมายถึงค่าใช้จ่ายที่แต่ละบุคคลจะต้องจ่ายให้แก่อุปกรณ์ที่จะเข้ารับการศึกษาค่าใช้จ่ายทางด้านนี้แบ่งออกเป็นสองประเภท คือ

1.1 ค่าใช้จ่ายโดยตรง (Direct Educational Cost) คือค่าใช้จ่ายที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้จ่าย ได้แก่ ค่าธรรมเนียมการศึกษา ค่าพาหนะเดินทางไปศึกษา ค่าสมุดหนังสือ และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ

1.2 ค่าใช้จ่ายทางอ้อม (Indirect Educational Cost) คือค่าใช้จ่ายในลักษณะที่เป็นการสูญเสียรายได้ เนื่องจากเอาเวลาไปศึกษาเล่าเรียนแทนที่จะใช้เวลาไปทำงานเพื่อหารายได้ ทำให้เสียโอกาสที่จะได้รับรายได้ รายได้ที่ควรจะได้แต่ไม่ได้นี้ถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายทางอ้อม อันเกิดจากการเสียโอกาสในการทำงาน (Opportunity Cost)

2. การลงทุนของสังคม (Social Investment) หมายถึงค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่รัฐเป็นผู้จ่ายเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

ริชาร์ด เพิร์ลแมน⁶ (Richard Perlman) ได้แบ่งค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาออกเป็นสองประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ค่าใช้จ่ายโดยตรง (Direct Cost) แบ่งออกเป็นสองส่วน คือ

1.1 ค่าใช้จ่ายส่วนตัวโดยตรง (Private Direct Cost) คือค่าใช้จ่ายที่นักศึกษาเป็นผู้จ่าย อันได้แก่ค่าเล่าเรียน ค่าค่าพาหนะ ค่าที่พักผ่อนหย่อนใจ ค่าเดินทาง ค่ากิจกรรม และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ

1.2 ค่าใช้จ่ายโดยตรงของสังคม (Social Direct Cost) คือค่าใช้จ่ายที่ชุมชนจ่ายให้แก่อุปกรณ์การศึกษา ซึ่งได้แก่ค่าสิ่งก่อสร้าง ค่าวัสดุอุปกรณ์ เงินเดือนครูอาจารย์ การโรง และอื่น ๆ

---

⁶Richard Perlman, The Economics of Education : Conceptual Problem and Policy Issues (New York: McGraw-Hill Book Company, 1973), pp. 13-15.

2. ค่าใช้จ่ายทางอ้อม (Indirect Cost) คือ ค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) อันเกิดจากการที่นักศึกษาเอาเวลาไปเรียนหนังสือแทนที่จะไปทำงาน ทำให้เสียโอกาสที่จะได้รับรายได้ รายได้นี้เรียกว่ารายได้ที่เสียไป (Earning Foregone) ถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายทางอ้อม

จากรายงานของคณะกรรมการการศึกษา⁷ กล่าวว่า ค่าใช้จ่ายทางอ้อมในการศึกษานั้นประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ สี่ปัจจัย คือ

ปัจจัยแรก ได้แก่ ค่าเล่าเรียนและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนจะต้องจ่ายให้แก่สถาบันที่เข้ารับการศึกษ

ปัจจัยที่สอง ได้แก่ ต้นทุนที่นักศึกษาและผู้ปกครองต้องจ่าย ซึ่งได้แก่ค่ารถรับค่ารถและอุปกรณ์การศึกษา ค่าพาหนะเดินทาง และค่าครองชีพอื่น ๆ

ปัจจัยที่สาม ได้แก่ เงินอุดหนุนที่สถาบันได้รับจากรัฐบาล เงินบริจาคที่ได้รับจากสาธารณชน และภาษีที่สถาบัน (เอกชน) ได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสีย

ปัจจัยที่สี่ ได้แก่ ต้นทุนอันเกิดจากการเสียโอกาสในการทำงานของนักศึกษาซึ่งก็คือ รายได้อื่นพึงได้ หากนักศึกษาเลือกทำงานแทนที่จะเลือกเรียนต่อ

รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ได้มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา ทั้งที่เป็นค่าใช้จ่ายตามสถาบัน และค่าใช้จ่ายส่วนตัว ซึ่งรวมเรียกว่าเป็นค่าใช้จ่ายโดยตรง และการสูญเสียรายได้ อื่นพึงจะได้เนื่องจากมาเรียนแทนที่จะไปทำงาน ซึ่งเรียกว่าเป็นค่าใช้จ่ายทางอ้อม ทั้งใน

---

⁷ รายงานของคณะกรรมการการศึกษา⁷ กล่าวว่า ค่าใช้จ่ายทางอ้อมในการศึกษา, "Higher Education : Who Pays? Who Benefits? Who should pay?" แปลจาก Higher Education : Who Pays? Who Benefits? Who should Pay? โดย รังสรรค์ ชนะพรพันธ์, วารสารศูนย์ศึกษา, 2 (ตุลาคม - ธันวาคม, 2517), 119.

ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา ฝึกหัดครู และอุดมศึกษา หลายท่านด้วยกัน
ค่าใช้จ่ายสถานบันและค่าใช้จ่ายส่วนตัวในทุกุระกับการศึกษามีผู้วิจัยไว้ดังนี้

คือ

ยูเนสโก⁸ (Unesco) ได้วิจัยค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของนักเรียน นิสิต และ
นักศึกษาในประเทศไทย ในปีคริสต์ศักราช 1965 ผลการวิจัยพบว่า ค่าใช้จ่ายรายหัวคาน
สถานบันในระดับประถมศึกษาปีละ 232 บาท ระดับมัธยมศึกษาปีละ 998 บาท อาชีวศึกษา
ปีละ 1,135 บาท ฝึกหัดครูปีละ 2,176 บาท และระดับอุดมศึกษาปีละ 7,036 บาท

ต่อมาในปีคริสต์ศักราช 1967 กระทรวงศึกษาธิการของประเทศญี่ปุ่น⁹ ได้ศึกษา
และเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายส่วนตัวที่นักเรียนจะต้องจ่ายกับค่าใช้จ่ายฝ่ายรัฐบาล ของนักเรียน
ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปรากฏผลดังนี้
ค่าใช้จ่ายส่วนตัวของนักเรียนประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย
ประมาณคนละ 36.6 ดอลลาร์ 46.6 ดอลลาร์ และ 112.6 ดอลลาร์ ตามลำดับ ส่วน
ค่าใช้จ่ายที่รัฐบาลเป็นผู้จ่ายในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย
ประมาณคนละ 121.1 ดอลลาร์ 124.3 ดอลลาร์ และ 164.4 ดอลลาร์ ตามลำดับ

ปีคริสต์ศักราช 1969 ยูเนสโก¹⁰ (Unesco) ได้วิเคราะห์ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา
ของนักเรียนในประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชียรวม 9 ประเทศ ปรากฏว่าระดับประถม

⁸Unesco Regional Office for Education in Asia, Long - Term Projections for Education in Thailand (Bangkok: the Office, 1965), p. 42.

⁹Ministry of Education, National Surveys of Educational Expenditure in Japan (Tokyo: Ministry of Education, 1969), p. 39.

¹⁰Unesco Regional Office for Education in Asia, Progress of Education in the Asian Region : A Statistical Review (Bangkok: the Office, 1969), p. 49.

ศึกษา (first level) ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของแต่ละประเทศแตกต่างกันมาก ประเทศอื่นก็มีค่าใช้จ่ายต่อคนต่ำสุด คือ 6.5 ดอลลาร์ ประเทศสิงคโปร์มีค่าใช้จ่ายต่อคนสูงสุด คือ 60 ดอลลาร์ ส่วนประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ห้า คือ 13 ดอลลาร์ ในระดับมัธยมศึกษา (second level) ประเทศอื่นก็มีค่าใช้จ่ายต่ำสุด คนละ 13 ดอลลาร์ ประเทศกัมพูชามีค่าใช้จ่ายต่อคนสูงสุด คนละ 111 ดอลลาร์ ส่วนประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ห้า คือคนละ 60 ดอลลาร์ ระดับอุดมศึกษา (third level) ประเทศมาเลเซียมีค่าใช้จ่ายสูงสุด คนละ 1,146 ดอลลาร์ และประเทศปากีสถานมีค่าใช้จ่ายต่ำสุด คือคนละ 59 ดอลลาร์ ส่วนประเทศไทยอยู่ในอันดับที่สี่ คนละ 232 ดอลลาร์

ทางคานาอาชีวศึกษา มีผู้วิจัยไว้ดังนี้

มานีนวล จันส์ัญชัย¹¹ ได้วิจัยเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการผลิตนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิค ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปีพุทธศักราช 2512 ผลการวิจัยพบว่า ค่าใช้จ่ายฝ่ายรัฐบาล เฉลี่ยคนละประมาณ 10,165 บาท แยกเป็นค่าลงทุน (ค่าเสื่อมราคา) 6,466 บาท ค่าดำเนินการ 3,699 บาท และค่าใช้จ่ายฝ่ายเอกชนของคณะวิชาออกแบบ คณะวิชาเทคนิค การเกษตร และวิชาช่างกลอยู่ในระดับสูงสุด คือตลอด 5 ปีการศึกษาเฉลี่ยคนละ 8,961.40 บาท, 8,282.25 บาท และ 8,264.48 บาท ตามลำดับ รองลงมาได้แก่คณะวิชาช่างไฟฟ้า และคณะวิชาช่างโยธา คนละ 8,237.50 บาท และ 8,113.00 บาท ส่วนคณะที่ใช้จ่ายต่ำสุดคือ นักศึกษาคณะวิชาบริหารธุรกิจ คนละ 7,418.31 บาท

ในปีพุทธศักราช 2513 อารุช วัฒนสิน¹² ได้วิเคราะห์ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของ นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชนบุรี ทั้งในคานสถานบันการศึกษา และคานตัวนักศึกษา โดยรวบรวม

¹¹มานีนวล จันส์ัญชัย, "การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายในการผลิตนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิค ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512) (อัครสำเนา).

¹²อารุช วัฒนสิน, "การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชนบุรี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513) (อัครสำเนา).

ข้อมูลจากแผนกบัญชีและการเงินของวิทยาลัยในปีการศึกษา 2509 ถึง 2513 ผลการวิจัยพบว่า ค่าใช้จ่ายต่อคนค่านักเรียนการศึกษานาน 5 ปีการศึกษา ประมาณ 54,811 บาท แยกเป็นค่าค่าเนินการ 25,169 บาท และค่าลงทุน (ค่าเสื่อมราคา) 29,742 บาท ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนค่านักเรียนประมาณ 46,965 บาท สำหรับนักศึกษาที่เสียค่าที่พัก และ 34,420 บาท สำหรับนักศึกษาที่ไม่เสียค่าที่พัก นักศึกษาที่ต่างระดับชั้นกัน และต่างแผนกกัน จะเสียค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยแตกต่างกัน

ปีต่อมา คือปีพุทธศักราช 2514 ปราโมทย์ มากชู¹³ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ค่าใช้จ่ายในการผลิตนักเรียนโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ ผลการวิจัยพบว่า ค่าใช้จ่ายฝ่ายรัฐบาลคนละประมาณ 845 บาท แยกเป็นเงินงบประมาณ 373 บาท เงินช่วยเหลือจากองค์การยูนิเซฟแห่งสหรัฐอเมริกาประมาณ 203 บาท เงินทุนสมทบของรัฐบาลไทยประมาณ 269 บาท ค่าวัสดุฝึกที่รัฐบาลไทยควรจ่ายให้แก่โรงเรียนประมาณคนละ 355 บาท แยกออกเป็นช่างเชื่อมโลหะ ประมาณ 691 บาท ช่างวิทยุประมาณ 612 บาท ช่างเครื่องยนต์ประมาณ 588 บาท ช่างไฟฟ้าประมาณ 574 บาท ช่างคัลคัมและเสริมสวยประมาณ 354 บาท ช่างตัดเสื้อประมาณ 203 บาท ช่างอาหารและช่างขนมคนละ 191 บาท ช่างตัดเสื้อชายคนละ 136 บาท พิมพ์คัลคัมคนละ 74 บาท ค่าใช้จ่ายฝ่ายเอกชนคนละ 1,554 บาท ค่าใช้จ่ายเปรียบเทียบระหว่างค่าใช้จ่ายฝ่ายรัฐบาลกับค่าใช้จ่ายฝ่ายเอกชนประมาณ 1 : 1.8

ทางด้านฝึกหัดครู ได้มีผู้วิจัยคือในปีพุทธศักราช 2512 อมรา ไทรอุโฆษ¹⁴ ได้ทำการศึกษารายหัวในการผลิตครูระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา โดยหาค่าใช้จ่ายในค่านักเรียน ค่าใช้จ่ายในค่านักลงทุน และค่าใช้จ่ายทั้งหมด ที่สถาบันครูจ่ายเพื่อ

¹³ปราโมทย์ มากชู, "ค่าใช้จ่ายในการผลิตนักเรียนโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกวิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514) (อักษรสำนวน).

¹⁴อมรา ไทรอุโฆษ, "การหารายหัวในการผลิตครูระดับ ป.กศ." (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกวิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512) (อักษรสำนวน).

นักเรียนครูระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา 1 คนในเวลา 1 ปี ประชากรที่ใช้ในการการวิจัยคือ โรงเรียนฝึกหัดครู และวิทยาลัยครู 10 แห่ง ซึ่งแบ่งออกเป็นสถาบันครูในภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และพระนคร-ธนบุรี ผลการวิจัยพบว่า ค่าใช้จ่ายทั้งหมดต่อนักเรียน 1 คนในเวลา 1 ปีของสถาบันครูทุกภาคเป็นเงิน 2,508.63 บาท ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายในค่านาคำเนินการ 2,066.35 บาท และค่าใช้จ่ายในค่านลงทุน 441.78 บาท เมื่อเปรียบเทียบระหว่างภาค ปรากฏว่าสถาบันครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าสูงสุด และภาคเหนือมีค่าต่ำสุด สำหรับค่าใช้จ่ายในค่านาคำเนินการ สถาบันครูในพระนครและธนบุรีมีค่าสูงสุด ภาคเหนือมีค่าต่ำสุด ส่วนค่าใช้จ่ายในค่านการลงทุน สถาบันครูในพระนครและธนบุรีมีค่าต่ำสุด และสถาบันครูในภาคกลางมีค่าสูงสุด

ในระดัมนอกศึกษา มีผู้วิจัยเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาดังนี้

แมรี เอ็ม ครอว์ฟอร์ด¹⁵ (Marry M. Crawford) ได้สำรวจเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของนักศึกษามหาวิทยาลัยอินเดียนา ประจำปีการศึกษา 1951 ถึง 1952 โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่สุ่มได้ ตัวอย่างประชากรที่นำมาศึกษานี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มหนึ่งมีครอบครัวแล้ว อีกกลุ่มหนึ่งยังเป็นโสด สำหรับนักศึกษาที่มีครอบครัวแล้วศึกษาเฉพาะนักศึกษาชายเท่านั้น การสำรวจค่าใช้จ่ายครั้งนี้ได้แบ่งประเภทของค่าใช้จ่ายออกเป็น ค่าอาหาร ค่าที่พักอาศัย ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย ค่าพาหนะ ค่าธรรมเนียมการศึกษา ค่าตำราเรียนและค่าอุปกรณ์การศึกษา ค่าพักผ่อนหย่อนใจ ค่ารักษาพยาบาล ค่าของขวัญ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่เป็นโสดเสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าอาหาร ค่าที่พักอาศัย ค่าธรรมเนียมการศึกษา ค่าตำราเรียน และอุปกรณ์การศึกษา สูงกว่านักศึกษาที่มีครอบครัว ส่วนค่ารักษาพยาบาล ค่าพักผ่อนหย่อนใจ และค่าของขวัญ ปรากฏว่านักศึกษาที่เป็นโสดและนักศึกษาที่มีครอบครัวแล้วใช้จ่ายไม่แตกต่างกัน

¹⁵Marry M. Crawford, "Student Spending at Indiana University 1951-1952," Bulletin of the School of Education Indiana University, 31 (December, 1955), 3-82.

ปีพุทธศักราช 2512 หน่วยงานวิจัยการศึกษา สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ¹⁶ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายส่วนตัวของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา เมื่อไม่รวมค่าธรรมเนียมการศึกษา ค่าใช้จ่ายส่วนตัวโดยเฉลี่ยรวมทุกสถาบันคนละ 496 บาทต่อเดือน หรือปีการศึกษาจะประมาณ 4,464 บาท (คิด 9 เดือน เฉพาะเวลาที่เปิดเรียน) และถ้าคิดตั้งแต่เริ่มเข้าศึกษาจนจบปริญญาตรี ใช้จ่ายคนละประมาณ 17,856 บาท

เมื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยระหว่างสถาบัน ปรากฏว่านิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีค่าใช้จ่ายส่วนตัวสูงสุด คือประมาณ 572 บาทต่อเดือน รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 527 บาท มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 520 บาท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 508 บาท มหาวิทยาลัยมหิดล 502 บาท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 501 บาท มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 449 บาท สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 441 บาท มหาวิทยาลัยศิลปากร 442 บาท สถาบันที่นิตใช้จ่ายรายเดือนน้อยที่สุดคือ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประมาณ 363 บาท เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเพศปรากฏว่า นิสิตนักศึกษาชายใช้จ่ายส่วนตัวมากกว่านิสิตนักศึกษาหญิง คือนิสิตชายใช้จ่ายประมาณเดือนละ 506 บาท หรือปีการศึกษาจะ 4,554 บาท ส่วนนิสิตหญิงใช้จ่ายประมาณเดือนละ 485 บาท หรือปีการศึกษาจะ 4,365 บาท เมื่อเปรียบเทียบระหว่างชั้นพบว่า นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่หนึ่งใช้จ่ายส่วนตัวมากกว่านิสิตนักศึกษาชั้นปีที่สี่ คือนิสิตชั้นปีที่หนึ่งใช้จ่ายประมาณเดือนละ 512 บาท หรือปีการศึกษาจะ 4,608 บาท ส่วนนิสิตชั้นปีที่สี่ใช้จ่ายประมาณเดือนละ 478 บาท หรือปีการศึกษาจะ 4,302 บาท และเมื่อเปรียบเทียบรวมกันระหว่างเพศและปีการศึกษา ปรากฏว่ามีค่าใช้จ่ายเรียงจากมากไปหาน้อยตามลำดับดังนี้ อันดับหนึ่งคือ นิสิตนักศึกษาชายชั้นปีที่หนึ่ง ใช้จ่ายประมาณเดือนละ 526 บาท หรือปีการศึกษาจะ 4,734 บาท อันดับสอง

¹⁶หน่วยงานวิจัยการศึกษา, สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ, รายงานสรุปผลการวิจัยเรื่องค่าใช้จ่ายส่วนตัวของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา (พระนคร: หน่วยงานวิจัยการศึกษา, 2512), หน้า 11.

คือ นิสิตนักศึกษาหญิงชั้นปีที่หนึ่ง ใช้จ่ายประมาณเดือนละ 497 บาท หรือปีการศึกษาละ 4,473 บาท อันคับสามคือ นิสิตนักศึกษาชายชั้นปีที่สี่ ใช้จ่ายประมาณเดือนละ 484 บาท หรือปีการศึกษาละ 4,356 บาท และอันคับสุดท้ายคือ นิสิตนักศึกษาหญิงชั้นปีที่สี่ ใช้จ่ายประมาณเดือนละ 471 บาท หรือปีการศึกษาละ 4,239 บาท

ในปีพุทธศักราช 2517 ชนิภา ศิลปอนันต์ และจุฑา ฉัตรกุลปต์¹⁷ ได้ทำการวิจัย ค่าใช้จ่ายส่วนตัวของนิสิตในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ นิสิตใช้จ่ายเงินส่วนตัวเพื่อการศึกษาเฉลี่ยคนละประมาณ 11,990 บาทต่อปี และเมื่อไม่รวมค่าธรรมเนียมการศึกษา และค่ากิจกรรมนิสิต นิสิตใช้จ่ายโดยเฉลี่ยคนละประมาณ 10,890 บาท เมื่อไม่รวมค่าที่พักนิสิตชายใช้จ่ายส่วนตัวโดยเฉลี่ยคนละ 6,822 บาทต่อปี นิสิตหญิงคนละ 6,427 บาทต่อปี และเมื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายส่วนตัวของนิสิตระหว่างคณะ ปรากฏว่า นิสิตคณะเศรษฐศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ และทันตแพทยศาสตร์ ใช้จ่ายส่วนตัวมากที่สุด คือใช้จ่ายปีละ 13,255 บาท 13,062 บาท และ 12,678 บาท ตามลำดับ ส่วนนิสิตคณะสัตวแพทยศาสตร์ใช้จ่ายน้อยที่สุด คือ 10,938 บาทต่อปี เมื่อพิจารณาตามประเภทของค่าใช้จ่าย ปรากฏว่านิสิตใช้จ่ายเงินส่วนตัวเป็นค่าอาหารมากที่สุด และใช้จ่ายเป็นค่าที่พักผ่อนหย่อนใจน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเพศ ปรากฏว่านิสิตชายใช้จ่ายเงินมากกว่านิสิตหญิง ในเรื่องค่าธรรมเนียมการศึกษา ค่าอุปกรณ์การศึกษา ค่าเครื่องแต่งกายเพื่อไปศึกษา ค่าพาหนะ ค่าอาหาร ค่ากิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจและกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวกับการศึกษา ส่วนนิสิตหญิงใช้จ่ายมากกว่านิสิตชายในเรื่องค่าเสื้อผ้าอื่น ๆ และค่าที่พักอาศัย และเมื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายแต่ละประเภทระหว่างคณะ ปรากฏว่านิสิตคณะแพทยศาสตร์ใช้จ่ายเงินเป็นค่าธรรมเนียมการศึกษามากที่สุด ประมาณปีละ 1,099 บาท นิสิตคณะนิติศาสตร์ใช้จ่ายเป็นค่าธรรมเนียมการศึกษาน้อยที่สุด ประมาณ 866 บาท ค่าที่พัก นิสิตคณะเศรษฐศาสตร์ใช้จ่าย

005934

¹⁷ชนิภา ศิลปอนันต์ และจุฑา ฉัตรกุลปต์, รายงานการวิจัยเรื่องค่าใช้จ่ายส่วนตัวของนิสิตในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พระนคร: ฝ่ายวางแผนและพัฒนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 45-48.

มากที่สุด และนิสิตคณะแพทยศาสตร์ใช้จ่ายน้อยที่สุด ค่าเครื่องแต่งกายเพื่อไปศึกษา นิสิตคณะทันตแพทยศาสตร์ใช้จ่ายมากที่สุด และนิสิตคณะอักษรศาสตร์ใช้จ่ายน้อยที่สุด ค่าเสื้อผ้าอื่น ๆ นิสิตคณะเศรษฐศาสตร์ใช้จ่ายมากที่สุด นิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ใช้จ่ายน้อยที่สุด ค่าพาหนะ นิสิตคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ใช้จ่ายมากที่สุด นิสิตคณะแพทยศาสตร์ใช้จ่ายน้อยที่สุด ค่ากิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ นิสิตคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ใช้จ่ายมากที่สุด และนิสิตคณะครุศาสตร์ใช้จ่ายน้อยที่สุด

กองวิจัยการศึกษา สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ¹⁸ ได้วิจัยเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการผลิตนักศึกษาแต่ละคนในรอบ 5 ปี (พ.ศ. 2508-2512) ที่รัฐบาลได้ลงทุนไป ผลการวิจัยพบว่า ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนของนิสิตนักศึกษาโดยทั่วไปประมาณ 35,753 บาทต่อปี แยกเป็นค่าใช้จ่ายในค่านแผนงานบริหารทั่วไปเฉลี่ยคนละ 16,429 บาทต่อปี และแผนงานผลิตบัณฑิตประมาณ 19,324 บาทต่อปี และค่าใช้จ่ายรายหัวของนิสิตนักศึกษาเฉพาะแผนงานผลิตบัณฑิตจำแนกตามสาขาวิชา (9 สาขา) ปรากฏว่าแต่ละสาขาใช้จ่ายเฉลี่ยคนละประมาณ 9,927 บาทต่อปี โดยสาขาวิชาแพทยศาสตร์ใช้จ่ายสูงสุดประมาณ 26,193 บาท และสาขานิติศาสตร์ใช้จ่ายต่ำสุด ประมาณ 988 บาท ส่วนค่าใช้จ่ายในการผลิตบัณฑิตปริญญาตรีตั้งแต่เริ่มเข้าจนสำเร็จการศึกษาเฉลี่ยคนละประมาณ 59,038 บาท ส่วนระดับสูงกว่าปริญญาตรี ประมาณคนละ 33,600 บาท

ปีพุทธศักราช 2518 ชนิกา ศิลปอนันต์ และจุฑา ฉัตรคุปต์¹⁹ ได้วิจัยเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายต่อหัวนิสิตในส่วนที่มหาวิทยาลัยจ่ายจาก เงินงบประมาณแผ่นดินและเงินนอกงบประมาณ

¹⁸ กองวิจัยการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ตัวอย่าง : โครงการวิจัยระดับชาติ (พระนคร. กองวิจัยการศึกษา), หน้า ก-15. (อักษร์เนา).

¹⁹ ชนิกา ศิลปอนันต์ และจุฑา ฉัตรคุปต์, ค่าใช้จ่ายต่อหัวนิสิตในส่วนที่มหาวิทยาลัยจ่ายจากเงินงบประมาณแผ่นดิน และเงินนอกงบประมาณแผ่นดิน (พระนคร: ฝ่ายวางแผนและพัฒนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 68-70.

โดยผลการวิจัยครั้งนี้ ค่าใช้จ่ายค่าดำเนินการต่อหัวนิสิต คณะแพทยศาสตร์มีค่าใช้จ่ายมากเป็นอันดับหนึ่ง คือ 51,414 บาท คณะนิติศาสตร์มีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด คือ 3,646.43 บาท ส่วนค่าใช้จ่ายค่าลงทุนต่อหัวนิสิต คณะแพทยศาสตร์มีค่าใช้จ่ายมากเป็นอันดับหนึ่ง เช่นเดิม คือ 11,217.22 บาท คณะนิติศาสตร์มีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดเช่นเดิม คือ 313.11 บาท และเมื่อคิดค่าใช้จ่ายต่อหัวนิสิตที่ศึกษาจบหลักสูตรของแต่ละคณะพบว่า คณะแพทยศาสตร์ใช้จ่ายสูงสุดเป็นเงิน 295,482.62 บาท แยกเป็นรายจ่ายตามงบประมาณแผ่นดิน 280,505.34 บาท และเป็นรายจ่ายจากเงินนอกงบประมาณแผ่นดินจำนวน 14,977.28 บาท คณะที่ใช้จ่ายรองลงมาคือ คณะทันตแพทยศาสตร์ ใช้จ่ายเฉลี่ยคนละ 189,452.81 บาท และคณะสัตวแพทยศาสตร์ใช้จ่ายเฉลี่ยคนละ 137,587.04 บาท คณะที่ใช้จ่ายในการผลิตนิสิตค่าสูงสุดสามอันดับสุดท้าย ได้แก่คณะรัฐศาสตร์ คณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี และคณะนิติศาสตร์ ค่าใช้จ่ายทางอ้อม ซึ่งคำนวณจากการสูญเสียรายได้ที่พึงจะได้ มีผู้วิจัยดังนี้

ในปี 1967 อาร์ เค คานา (R.K. Khana) และ แอนโทนี บอททอมเลย์²⁰ (Anthony Bottomley) ได้วิเคราะห์ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเบรคฟอร์ด (The University of Bradford) โดยคำนวณค่าดำเนินการ ค่าลงทุนและค่าใช้จ่ายส่วนตัวของนักศึกษาซึ่งรวมทั้งการเสียรายได้ (Earning Foregone) ที่พึงจะได้ขณะที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย ผลการวิจัยปรากฏว่า ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาต่อคนตลอดหลักสูตรจะแตกต่างกันไปตามหลักสูตรดังนี้ หลักสูตรวิศวกรรมเครื่องกล ใช้จ่ายสูงสุดคือ 5,377 ปอนด์ รองลงมาได้แก่หลักสูตรชีววิทยา หลักสูตรฟิสิกส์และ หลักสูตรเคมี คือ ใช้จ่าย 5,316 ปอนด์ 5,205 ปอนด์ และ 5,148 ปอนด์ ตามลำดับ ส่วนหลักสูตรที่ใช้จ่ายน้อยที่สุด 3 อันดับสุดท้ายคือ หลักสูตรสถิติศาสตร์ หลักสูตรเศรษฐศาสตร์ และหลักสูตรบริหาร ใช้จ่ายประมาณ 3,967 ปอนด์ 3,278 ปอนด์ และ 3,077 ปอนด์ ตามลำดับ

²⁰R.K. Khana and Anthony Bottomley, Cost and Returns on Graduates of the University of Bradford, 1967. (Mimeographed).

ในปีเดียวกัน ซีโอดอร์ คัมบิว ชุลทซ์²¹ (Theodore W. Schultz) ได้ศึกษาเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของนักเรียนในสหรัฐอเมริกา โดยคำนึงถึงรายได้ที่ตองเสียไป (Earning Foregone) ด้วย และได้รวบรวมผลการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของผู้ที่ศึกษาในทำนองเดียวกันนี้ในประเทศอิสราเอล เม็กซิโก และเวเนซุเอลา ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

---

²¹Theodore W. Schultz, The Economic Value of Education

(New York and London: Columbia University Press, 1967), pp. 28-30.

ตารางที่ 1 ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาเฉลี่ยรายหัวต่อปี และรายได้ที่สูญเสียไป
(Earning Foregone) ของนักเรียนในสหรัฐอเมริกา อิสราเอล
เม็กซิโก และเวเนซุเอลา

	ค่าใช้จ่าย เพื่อการ ศึกษา	รายได้ ที่สูญเสียไป	รวม	ร้อยละของ รายได้ที่ สูญเสียไป
สหรัฐอเมริกา ปี 1956 (คอลลาร์)				
ประถมศึกษา 8 ปี	280	0	280	0
มัธยมศึกษา 4 ปี	568	852	1,420	60
วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย 4 ปี	1,353	1,947	3,300	59
อิสราเอล ปี 1957-58 (ปอนคอิสราเอล)				
ประถมศึกษา 8 ปี	140	30	170	18
มัธยมศึกษา 4 ปี	670	1,000	1,670	60
อุดมศึกษา 3 ปี	2,481	2,930	5,411	54
เม็กซิโก ปี 1957 (เปโซ)				
ประถมศึกษา 6 ปี	1,360	0	360	0
มัธยมศึกษา 6 ปี	1,794	2,833	4,627	61
มหาวิทยาลัย 3 ปี	2,426	3,280	5,706	57
เวเนซุเอลา ปี 1957-58 (โบลิวาร์)				
ประถมศึกษา 6 ปี	400	0	400	0
มัธยมศึกษา 5 ปี	1,200	5,000	6,200	81
มหาวิทยาลัย 4 ปี	5,000	12,000	17,000	71

จากผลงานการวิจัยดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีผู้ทำการวิจัยหาค่าใช้จ่ายรายหัวของนักเรียนในระดับต่าง ๆ ทั้งค่าใช้จ่ายค่านักเรียนและค่าใช้จ่ายส่วนตัว ซึ่งผลการวิจัยที่ได้ออกมามีประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาในระดับนั้น ๆ แต่ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาถึงค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของนักเรียนในระบบโรงเรียน ส่วนการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาผู้ใหญ่ยังมีผู้วิจัยน้อยมาก ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาค่าใช้จ่ายส่วนตัวของนักศึกษาผู้ใหญ่ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งผลจากการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของนักศึกษาผู้ใหญ่ในแต่ละระดับ